

Krzysztof Staniek

Polski kult Maryi jako Królowej w świetle kazań koronacyjnych II połowy XX wieku

---

Salvatoris Mater 6/3, 131-147

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Koronacje wpisują się w bogatą tradycję wiary i pobożności wspólnoty Kościoła, który od około II-III wieku uznawał Maryję za swoją Królową¹. Zwyczaj koronacji obrazów i figur Matki Bożej drogocennymi koronami przyjął się w XVI wieku. Inicjatorem i propagatorem tej formy uczczenia Maryi był włoski kapucyn, o. Hieronim Pauluzzi. W czasie głoszenia misji ludowych zachęcał wiernych do zbierania srebra, złota i drogocennych kamieni na korony dla Matki Bożej. Misję kończył zazwyczaj koronacją znanego w okolicy obrazu².

Koronacje obrazów bądź figur Matki Bożej swą rangą przekraczają granice diecezji. Z całą pewnością odnosi się to do koronacji papieskich. Uraస్తają one do wydarzenia Kościoła w Polsce i zapewne w jakiś sposób zaznaczają się w Kościele powszechnym (jeśli nie samym wydarzeniem koronacji, to w przypadku wielu sanktuariów przez późniejsze ich oddziaływanie na Kościół)³. Akt koronacji jest wydarzeniem długo oczekiwanym. Poprzedzają go starania uzyskania dekretu papieskiego zezwalającego na koronację, poświęcenie koron (zazwyczaj przez Papieża) i wreszcie długi okres duchowych i organizacyjnych przygotowań do samej uroczystości. Uwieńczeniem przebytej drogi jest uroczystość koronacji.

O jej przeprowadzenie w większości przypadków był poproszony prymas Polski, co podnosiło rangę uroczystości. Momentem kulminacyjnym po akcie koronacji jest nauczanie pasterskie zawarte w kazaniu koronacyjnym. Głoszący je hierarchowie ukazywali

Krzysztof Staniek

Polski kult Maryi jako Królowej w świetle kazań koronacyjnych II połowy XX wieku

SALVATORIS MATER
6(2004) nr 3, 131-147

¹ S. ZARZYCKI, *Królowa apostołów*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. CHMIELEWSKI, Lublin-Kraków 2002, 450-453. Autor pisze następująco: *Wiara Ludu Bożego w szczególną godność, królewskość Maryi i wynikającą stąd Jej wstawienniczą pomoc sięga początków Kościoła, o czym świadczy pochodząca z II lub III w. modlitwa „Pod Twoją obronę”*.

² W. SKWORC, *Kazanie wygłoszone podczas koronacji figury Matki Bożej Saletyńskiej w Rzeszowie 27 VIII 2000 r.* (rps). Tekst sporządzony przez autora pracy na podstawie rejestru magnetofonowego dokonanego podczas uroczystości koronacji figury Matki Bożej w Rzeszowie 27 VIII 2000 r.

³ Trzem koronacjom w Polsce w II połowie XX wieku przewodniczyli hierarchowie spoza Episkopatu Polski: w 1994 roku we Wrocławiu kard. Antonio M. Javierre, w 1966 w Myszkowie-Mrzygłodzie na zakończenie Międzynarodowego Kongresu Maryjno-Mariologicznego legat papieski kard. Adam Maida; na koronację do Pasierbca (diec. tarnowska) bp Józef Zyczyński zaprosił przedstawicieli Episkopatu Europy: abpa M. Vlka z Pragi, abpa Liszkę z Czeskich Budziejowic i bpa Franciszka Tondre ze Spiszu.

w nich duchowe bogactwo sanktuarium; podejmowali ważne tematy teologiczne i patriotyczno-społeczne.

Warto zobaczyć, jak nauczają wielcy kaznodzieje koronacyjni o Matce Bożej - Królowej Narodu Polskiego, która ma swój tron i odbiera cześć w wielu sanktuariach. Brane są pod uwagę tylko koronacje dokonywane koronami papieskimi, tzn. takie, na przeprowadzenie których uzyskano zezwalający dekret Papieża. Podczas 63 koronacji główne kazanie głosili: prymasi Polski (41 prymas Wyszyński, 22 prymas Glemp); podczas 14 kardynałowie (2 kard. Wojtyła, 8 kard. Macharski, 2 kard. Gulbinowicz, 1 kard. A. M. Javierre, 1 kard. A. Maida); podczas 2 nuncjusz apostolski abp Józef Kowalczyk; podczas 17 inni arcybiskupi (w tym 1 raz ks. Karol Wojtyła jako arcybiskup); podczas 16 biskupi ordynariusze; podczas 1 biskup pomocniczy.

Pobożność maryjna narodu polskiego przejawia się w różnych formach. Z kazań koronacyjnych dowiadujemy się, że początki tego kultu są bardzo odległe. Maryja odbiera cześć w licznie rozsianych po polskiej ziemi sanktuariach, a szczególną jej formą jest koronacja obrazu bądź figury. W tradycji narodu polskiego – jak podkreślają kaznodzieje koronacyjni – istnieje zwyczaj pielgrzymowania (znajdzie on wyraz w tym artykule), a także oddawanie się w macierzyńską niewolę Maryi. Szczególną cziądą dla Maryi, swojej Królowej, odznaczają się przywódcy i wielcy narodu polskiego. Liczne jej przejawy odnajdujemy też w pobożności ludowej. W dwóch kazaniach prymas Wyszyński tę cześć opisywał i mówił, że pobożność maryjna odznacza się dwuwektorowością: w jednym kierunku przebiega ona od narodu do Maryi, a w przeciwnym: naród doświadcza opieki Matki Bożej i Jej wpływu na swoje życie. W związku z tym podkreślona zostanie rola Matki Bożej w narodzie polskim oraz skutki polskiej pobożności maryjnej dla Kościoła powszechnego.

1. Obecność Maryi w historii narodu polskiego

W przemówieniu abpa Antoniego Baraniaka, gospodarza diecezji, wygłoszonym podczas koronacji Matki Bożej w Górcie Duchownej (1966 r.), znajdują się następujące słowa: *Od samego początku Maryja weszła do naszej świadomości i szła jako najczulsza Matka i Opiekunka razem z nami, radosnymi i ciernistymi drogami naszej historii*⁴. Na szczególną więź łączącą Matkę Bożą i naród polski zwróciło uwagę jeszcze dwóch kaznodziejów. W 1975 roku bp Jerzy Ablewicz (Jodłówka) mówił, że obecność

⁴ A. BARANIAK, *Z przemówienia wygłoszonego w czasie koronacji cudownego obrazu Matki Boskiej Pocieszenia w Górcie Duchownej 28 VIII 1966 r.*, MKAP 17(1966) 243-246.

Maryi w szczególny sposób należy do historii polskiego narodu, a zmysł wiary wiernych diecezji przemyskiej nazwał „maryjnym zmysłem wiary”⁵. Pięć lat później bp Ignacy Tokarczuk (Lipinki) mówił o tajemnicy naszego narodu, którą stanowi wrażliwość na kult Matki Bożej. Wyjaśnił przy tym, że wrażliwość ta wynika ze zrozumienia wielkości i roli Matki Bożej w historii zbawienia. Kaznodzieja odrzucał uczuciowe podłoże tej wrażliwości. Mówił o zrozumieniu przez nasz naród niejako z natury, jaką pozycję zajmuje Maryja w chrześcijaństwie: *dzisiaj, czcąc Matkę Bożą, dziękujemy wszyscy, że nasz naród mimo swoich wad, swoich wielkich braków, ma to zrozumienie, niejako z natury, jaką pozycję, jaką rolę zajmuje Maryja w chrześcijaństwie, w historii zbawienia, w poslanictwie Jezusa Chrystusa i dlatego Najmilsi, Maryja nigdy nie zasłania sobą Jezusa Chrystusa, jak czasem umawiano nam w ubiegłych dziesiątkach lat, chcąc nas tego kultu pozbawić. Maryja odwrotnie, podnosi tego Jezusa na swoich rękach i daje ludzkości*⁶.

Prymas Wyszyński w dwóch kazaniach: z 1970 r. (Szamotuły) i 1978 r. (Lewiczyn) wiązał cześć odbieraną w naszym narodzie przez Maryję z wypowiedzianym przez Nią prorocstwem: *Odtąd błogosławioną zwać mnie będą wszystkie narody*. W Lewiczynie, jak zaznaczył, Polacy uważają Ją za swoją szczególną własność⁷. W roku obchodów 600-lecia obecności Obrazu Jasnogórskiego prymas Glemp wskazał, że korzenie kultu Matki Bożej w naszym narodzie sięgają głębiej - do roku 966, kiedy to w czasie przyjęcia chrztu ludzie tworzący nasz naród stali się dziećmi Maryi. Maryja - jak mówił Prymas - przyszła ze św. Wojciechem, której on dał świadectwo swojej czci⁸. Z kolei abp Gołowski w Pasierbcu (1993 r.) powiedział, że wraz z przyjęciem Chrystusa nasz naród przyjął Maryję i stawał się coraz bardziej maryjny⁹.

⁵ J. ABLEWICZ, *Kazanie wygłoszone w czasie koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia w Jodłówce 31 VIII 1975 r.* (rps). Archiwum sanktuarium Matki Bożej w Jodłówce; I. TOKARCZUK, *Kazanie ks. biskupa Ignacego Tokarczuka, ordynariusza diecezji przemyskiej, wygłoszone w czasie koronacji łaskami słynącej figury Matki Bożej w Lipinkach w dniu 17 VIII 1980 r.* (mps). Archiwum sanktuarium Matki Bożej w Lipinkach.

⁶ I. TOKARCZUK, *Kazanie ks. biskupa Ignacego Tokarczuka...*

⁷ S. WYSZYŃSKI, *Związek Jezusa i Maryi w naszej Ojczyźnie i w Kościele*. Podczas koronacji cudownego obrazu Matki Bożej Pocieszenia, Szamotuły, kolegiata 20 IX 1970 r., SWKiP IX-XII 1970 r. (mps), [IPWW], t. 35, 59-68; TENŻE, *Koronacja obrazu Matki Bożej*, Lewiczyn, 10 VIII 1975 r., SWKiP VII-IX 1975 r. (mps), [IPWW], t. 51, 42-53.

⁸ J. GLEMP, *Tu pragniemy zaczerpnąć mocy duchowej, którą Ona posiada*. Kazanie podczas koronacji obrazu Matki Bożej, Wola Gułowska, sanktuarium maryjne, kościół pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny, w: TENŻE, *Nauczanie pasterskie 1981-1982*, t. 1, Poznań 1988, 580-585.

⁹ T. GOŁOWSKI, *Homilia wygłoszona w dniu koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia*, „Currenda”, numer okolicznościowy 1994 (wydany z okazji koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia w Pasierbcu 28 sierpnia 1993 r.), 9-15.

Fragmety kazań koronacyjnych cytowane poniżej tworzą rozległy obraz przedstawiający, jak naród polski przywiązany jest do Matki Bożej. Kazania te, wygłoszone w różnych sanktuariach, przywołują konkretne wydarzenia z różnych okresów historii Polski. Prymas Wyszyński w kazaniu wygłoszonym w Gietrzwałdzie (1967 r.) zauważa, że wiara w Boga i cześć do Matki Bożej pozwoliła przetrwać okres protestantyzacji w czasie zaborów i groźny „Kulturkampf”¹⁰. Podobnie mówił w roku następnym w położonej na Mazurach Świętej Lipce, gdzie również podkreśla znaczenie przywiązania do Kościoła rzymskokatolickiego¹¹. Trzydzieści lat później tak samo będzie mówił abp Henryk Muszyński na Kaszubach w Kościerzynie (19 V 1998 r.). Z kazania wygłoszonego podczas koronacji w Poznaniu (1968 r.), która rozpoczynała uroczystości Tysiąclecia Biskupstwa Poznańskiego, dowiadujemy się, że pobożnością maryjną odznaczali się pierwsi biskupi Poznania, a tamtejsza katedra jest pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP, a Maryja - jak zauważył Prymas - odbierała tu cześć, zanim jeszcze przystąpiła do chrztu pozostała część kraju. Fakt ten skłonił Prymasa do uczynienia interesującej analogii. Mówił on, że jeszcze nie było na całej ziemi polskiej Wcielonego Syna Bożego, a już była czczona Jego Matka¹². Koronacja w Kościele Mariackim, który stanowi nieodłączny symbol Krakowa, jest znakiem kultu Matki Bożej sięgającym w głąb naszej historii¹³. W kazaniu tegoż samego Prymasa w Dąbrówce Kościelnej dochodzi do głosu zasygnalizowany w Poznaniu wątek najstarszych katedr na ziemiach polskich, którym nadawano tytuły maryjne¹⁴. Kazanie z koronacji Matki Bożej Łaskawej, Patronki Stolicy, przypomina o czci, jaką Ona odbierała i o pomocy, którą okazała w czasie potopu szwedzkiego¹⁵. W Biechowie (1976 r.) Prymas

¹⁰ S. WYSZYŃSKI, „Znak Wielki nad Świętą Warmią...”. Podczas koronacji obrazu Pani Ziemi Warmińskiej, Gietrzwałd 10 IX 1967 r., SWKiP VII-XII 1967 r. (mps), [IPWW], t. 27, 130-137; TENŻE, *Do Matki Baranka Bożego...* W wigilię koronacji obrazu Pani Ziemi Warmińskiej w Gietrzwałdzie, Olsztyn 9 IX 1967 r., SWKiP VII-XI 1967 r. (mps), [IPWW], t. 27, 228-234.

¹¹ TENŻE, „*Święta Lipka - szanłem wiary*”. Podczas koronacji obrazu Matki Bożej, Święta Lipka 11 VIII 1968 r., SWKiP VI-IX 1968 r. (mps), [IPWW], t. 29, 229-238.

¹² TENŻE, *Daj radość Bożą - Polsce!* Podczas koronacji „Matki Bożej w Cudy Wielmożnej” – w Tysiąclecie Biskupstwa w Poznaniu, Poznań 29 VI 1968 r., (podczas Mszy św. wieczornej), SWKiP VI - IX 1968 r. (mps), [IPWW], t. 29, 103-111.

¹³ TENŻE, *Ku chwale Matki Boga Człowieka i Matki Kościoła*. Podczas koronacji krakowskiego obrazu Matki Bożej Częstochowskiej i zakończenia nawiedzenia w archidiecezji krakowskiej, Kraków – Kościół Mariacki, 15 XII 1968 r., SWKiP X-XII 1968 r. (mps), [IPWW], t. 30, 183-190.

¹⁴ Mówił o tym też prymas Wyszyński powtórnie w Lutyni 1972 roku; S. WYSZYŃSKI, *Podczas koronacji obrazu Matki Bożej*, Dąbrówka Kościelna 15 VI 1969 r., SWKiP I-VI 1969 r. (mps), [IPWW], t. 31, 418-426; TENŻE, *Z pól żniwnych patrzymy w niebo*. Koronacja obrazu Matki Bożej, Lutynia 13 VIII 1972 r., SWKiP V-VIII 1972 r. (mps), [IPWW], t. 40, 313-323.

¹⁵ TENŻE, *Przygotowania do koronacji obrazu Matki Bożej Łaskawej, Patronki Stolicy*, Warszawa 12 maja 1973 r., SWKiP V-VIII 1973 r. (mps), [IPWW], t. 43, 49-50.

Wyszyński mówił o dziewięciu wiekach nieprzerwanej obecności Maryi w tym sanktuarium, podczas gdy zmieniały się rządy, waliły się mury, płonęła świątynia, a Matka Boża wciąż odbierała tam cześć¹⁶.

Ze względu na cierpienia, jakie przeżywał wierny lud ziemi warmińskiej i mazurskiej, Prymas nazwał ją „Kalwarią narodu”. Tak jak obecna na Kalwarii Matka Boża wiele wycierpiała, tak też niejedno wycierpiał nasz naród, ale tak jak w życiu Maryi, również w życiu narodu cierpienia zamieniają się w chwałę. Do tego tematu powrócił Prymas pięć lat później, zapraszając na koronację Patronki Warszawy¹⁸. Podobny wątek przewija się w kazaniu abpa Tadeusza Gocłowskiego w Pasierbcu (1993 r.). Mówił on o obecności narodu wraz z Maryją pod krzyżem: *Stojąc pod krzyżem razem z Maryją, widzieliśmy, że bez Niej nie możemy sobie wyobrazić naszej egzystencji narodowej i religijnej*¹⁹. A prymas Wyszyński w Wysokim Kole sytuację Ojczyzny porównał do pustyni. Tak jak Bóg karmił Maryję na pustyni – jak to przedstawia św. Jan w Apokalipsie – tak Ona z kolei karmi swój wierny lud²⁰.

2. Sanktuaria

Widocznym znakiem pobożności maryjnej narodu polskiego są liczne sanktuaria rozsiane po polskiej ziemi. U siedmiu kaznodziejów (prymas Wyszyński, prymas Glemp, kard. Macharski, abp Józef Kowalczyk, abp Damian Zimoń, abp Zygmunt Kamiński, bp Jan Wierzbicki) pojawił się temat sanktuariów maryjnych. Można mówić o charakterystycznym dla niektórych kaznodziejów wątku o teologii sanktuarium. Najwięcej razy na ten temat zabierał głos prymas Wyszyński - w siedmiu kazaniach, prymas Glemp w sześciu, pozostali jeden raz mówili na temat sanktuarium. Jednak najczęściej na ten temat przemawiał prymas Glemp. Prymas Wyszyński podejmuje wątek sanktuarium jako miejsca wybranego przez Maryję, miejsca ustronnego, ubogiego i pustynnego (to analogia do apokaliptycznej pustyni, na której Bóg schronił Maryję). U prymasa Glempla jest to miejsce, w którym Maryja chce być pośród

¹⁶ TENŻE, *Podczas koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia*, Biechowo 12 IX 1976 r., SWKiP V-VIII 1976 r. (mps), [IPWW], t. 55, 12-22.

¹⁸ TENŻE, *Prymas Polski zaprasza na koronację Patronki Warszawy*, Jasna Góra 26 VIII 1973 r. w uroczystość Matki Bożej Częstochowskiej, SWKiP V-VIII 1973 r. (mps), [IPWW], t. 43, 380-382.

¹⁹ T. GOCLOWSKI, *Homilia wygłoszona w dniu koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia...*, 9-15.

²⁰ S. WYSZYŃSKI, *Podczas koronacji Matki Bożej Różańcowej*, Wysokie Koło 18 VIII 1974 r., SWKiP VIII-IX 1974 r. (mps), [IPWW], t. 47, 82-91.

swego ludu. W pięciu kazaniach, począwszy od pierwszego koronacyjnego kazania prymasa Wyszyńskiego, wygłoszonego w Okulicach (1962 r.), aż po kazanie koronacyjne z Wysokiego Koła (1974 r.) znajdujemy stwierdzenie, że sanktuarium jest miejscem wybranym przez Maryję, w którym Ona zechciała być obecna²¹. Tylko w Smardzowicach (1972 r.) mówił, że to miejsce jest wybrane przez Boga. Ponadto czterokrotnie zauważył Prymas, że Maryja wybiera sobie miejsca pustynne, ustronne (Lutynia 1972 r., Smardzowice 1972 r.), ciche i pokorne (Okulice 1962 r.), samotne i odosobnione (Wysokie Koło 1974 r.). Są to niewielkie sanktuaria, gdzie Maryja odbiera cześć. Prymas kilkakrotnie wskazał, że takimi ubogimi okolicami były Fatima, Lourdes czy La Salette, które później stały się głośnymi sanktuariami świata. W Piekoszowie (1968 r.) widział w Maryi służebnicę obecną pośród nas, gotową nam służyć w swoich sanktuariach: *Chrystus chodzi ze swoją Matką po polskiej ziemi, jak zawsze gotów służyć, bo przyjął postać sługi i dał tak wspinały wzór swej Matce, że Ona poznawszy zamysły Boże, mogła zająć tylko jedno stanowisko: oto Ja Służebnica Pańska. I jest Służebnicą. Dlatego jest tu wśród Was, jest w dalekiej Świętej Lipce, Studziannie, Tursku [...], jest w tylu miejscach, łaskami słynących, jest na Jasnej Górze*²². Obecność Maryi pośród swego ludu jest mocno akcentowana również u prymasa Glempa. Dla niego sanktuarium jest miejscem obecności Maryi pośród swego ludu. Podkreśla to Prymas w kazaniach od pierwszego w 1982 r. (Wola Gułowska) do 1998 r. (Skrzyńsko)²³. W Szczyrzycu (1984 r.) i w Rokitnie (1989 r.) nawiązując do ewangelicznej sceny, w której Maryja spieszy z pomocą do Elżbiety, Prymas nauczał, że właśnie sanktuarium jest miejscem nawiedzenia ludu Bożego przez Maryję (Szczyrzyc 1984 r.). Sanktuarium świadczy o tym, że Maryja chce być

²¹ TENŻE, *Koronacja cudownego obrazu Matki Bożej Okulickiej*, Okulice 9 IX 1962 r., SWKiP IX-XII 1962 r. (mps), [IPWW], t. 12, 63-78; TENŻE, „*Radujemy się wszyscy w Panu...*” z obecności Matki Leśniowskiej. Koronacja Matki Bożej Leśniowskiej, Leśniów 13 VIII 1967 r., SWKiP VII-XII 1967 r. (mps), [IPWW], t. 27, 119-126; TENŻE, *Podczas koronacji obrazu Matki Bożej*, Dąbrówka Kościelna..., 418-426; TENŻE, *Z pół żniwnych patrzymy w niebo*. Koronacja obrazu Matki Bożej, Lutynia..., 313-323; TENŻE, *Podczas koronacji Matki Bożej Różańcowej...*, 82-91.

²² TENŻE, *Powiązanie Bożego i ludzkiego w Maryi*. Podczas koronacji obrazu Matki Bożej Miłosierdzia, Piekoszów 8 IX 1968 r., SWKiP VI-IX 1968 r. (mps), [IPWW], t. 29, 317-327.

²³ J. GLEMP, *Tu pragniemy zaczerpnąć mocy duchowej, którą Ona posiada...*, 580-585; TENŻE, *Homilia kardynała Józefa Glempa, prymasa Polski podczas uroczystości koronacji obrazu Matki Bożej w Szczyrzycu 19 VII 1984 r.*, „*Currenda*” 134(1984) 258-261; TENŻE, *Daj, Panie, pokój naszym czasom*. Homilia podczas koronacji obrazu Matki Bożej Cierpliwie Słuchającej, Rokitno, teren przy kościele pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP, 18 czerwca 1989 r., (Archiwum Parafialne); TENŻE, *Kazanie podczas uroczystości koronacji obrazu Matki Bożej Staroskrzyńskiej*, Skrzyńsko, Msza święta polowa, 6 września 1998 r., (Archiwum Parafialne).

ze swoim ludem (Rokitno 1989). W Woli Gułowskiej prymas Glemp, inaczej niż to było w wypowiedziach prymasa Wyszyńskiego, uściśla, że to nie Maryja, ale Bóg wybiera miejsce dla sanktuarium (Wola Gułowska 1982). Każde sanktuarium wybrane zostaje w sposób niepowtarzalny (Studzieniczna 1995 r.), każde zwraca uwagę na odrębną cechę, jakiś szczególny przymiot Maryi (Rokitno 1989)²⁴. Nieco inaczej określa sanktuarium prymas Glemp w kazaniu w Ostrożanach (1987). Jest to - według niego - miejsce, w którym człowiek odczytał wolę Boga, aby tam zanoszona była modlitwa (w tym wyrażeniu akcent pada na słowo człowiek)²⁵. Poza tym jest to miejsce uzdrowień fizycznych i duchowych, miejsce nawróceń i pociechy, mówiąc najogólniej: miejsce spotkania z Bogiem²⁶. O duchowym oddziaływaniu sanktuarium, prymas Wyszyński mówił tylko jeden raz w Biechowie (1976 r.)²⁷. Z pozostałych pięciu kaznodziejów, którzy jeden raz podejmowali temat sanktuarium, należy tylko zaznaczyć, że dla abpa Józefa Kowalczyka, sanktuarium to źródło łask (Włodawa-Orchówek 1990), dla kard. Macharskiego to zapalone światło miłości Maryi, a przez tę miłość, miłości Boga i człowieka (Różanystok 1981), dla abpa Zygmunta Kamińskiego, miejsce napełnienia przybywających tu pielgrzymów Duchem Świętym (Domaniewice 2000), dla abpa Damiana Zimonia - źródło inicjatyw duszpasterskich zmierzających do ożywienia wiary i świadomości chrześcijańskiej (Katowice - Bogucice 2000) i w końcu dla bpa Jana Wiczorka - ognisko wywierające wpływ na kształtowanie kultu maryjnego (Rudy 2000)²⁸.

²⁴ TENŻE, *Daj, Panie, pokój naszym czasom...*; TENŻE, *Szanujemy naszą godność ludzi wierzących*. Kazanie kard. Józefa Glempla, prymasa Polski, podczas koronacji obrazu Matki Bożej Matki Kościoła, Studzieniczna, 17 września 1995 r., WAW 85 (77) (1995) 1046-1051.

²⁵ TENŻE, *Niebo i Polska patrzą dzisiaj na to sanktuarium*. Homilia z okazji koronacji obrazu Matki Bożej, Ostrożany, 5 VII 1987 r., w: J. GLEMP, *Nauczanie pasterskie 1987*, t. 6, Poznań 1991, 442-445.

²⁶ TAMŻE; TENŻE, *Kazanie podczas uroczystości koronacji obrazu Matki Bożej Staroskrzyńskiej...*

²⁷ S. WYSZYŃSKI, *Podczas koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia*, Biechowo..., 12-22.

²⁸ J. KOWALCZYK, *Homilia podczas Mszy św. koronacyjnej cudownego obrazu Matki Bożej Pocieszenia we Włodawie - Orchówku*, 2 IX 1990 r., WDP 59(1990) 292-294; F. MACHARSKI, *Przemówienie [kazanie] w czasie koronacji [obrazu Matki Bożej w Różanymstoku*, 28 VI 1981 r.], WKAB 7(1981) nr 4, 61-62; Z. KAMIŃSKI, *Kazanie wygłoszone przez abpa Z. Kamińskiego ordynariusza diecezji szczecińsko-kamińskiej*, w: A. ŻĄDŁO, *Uroczystość koronacji*, 13-15; J. WIECZOREK, *Homilia na Mszy św. koronacyjnej*, Bogucice, 4 czerwca 2000 r., WAK 68(2000) 268-272; D. ZIMON, *Homilia w czasie Mszy św. w dniu koronacji obrazu Matki Bożej w Rudach*, Rudy 4 czerwca 2000 r., WAK 68(2000) 280-284.

3. Koronacje

Na przestrzeni 1000-letniej historii narodu polskiego dokonywano koronacji licznych obrazów i figur Matki Bożej. Zwracano m.in. uwagę na koronację jako formę pobożności. W trzech kazaniach jest mowa o koronacji jako najwyższym hołdzie wierzących dla Maryi. Jest to znak - mówił bp Herbert Bednorz - że Maryja jest przez nas bardziej czczona i wysławiana²⁹. Prymas Glemp nauczał, że koronacja jest wyrazem największego hołdu ze strony człowieka³⁰. Siedem lat wcześniej w Gliwicach mówił, że jest wyrazem największego podziwu człowieka dla Maryi i najlepszym sposobem wyrażenia hołdu względem Niej³¹. U prymasa Glempla dwukrotnie pojawiła się myśl o naśladowaniu przez człowieka w akcie koronacji tego, czego już wcześniej względem Maryi dokonał Bóg w niebie³². Niektóre spośród kazań koronacyjnych podejmują wątek narodowy, jak np. związek z obchodami Tysiąclecia Chrztu Polski. Dwóch kaznodziejów w niespełna rocznym odstępie czasu (Poznań - jezuita 1968 i Myślenice 1969) koronację w okresie Milenium Chrztu Polski postrzega jako wyraz podziękowania za tysiącletnią obecność Matki Bożej w narodzie³³. Trzech kaznodziejów zgodnie twierdziło, że koronacja jest uwieńczeniem wielowiekowej czci Matki Bożej: abp Henryk Muszyński, bp Jan Wieczorek i abp Damian Zimoń³⁴. W Różanymstoku (1981 r.) kard. Macharski w licznych koronacjach przeprowadzonych przez prymasa Wyszyńskiego w latach 60. widział duszpasterski program odnowienia życia chrześcijańskiego³⁵. Prymas

²⁹ H. BEDNORZ, *Chwała Maryi Pszowskiej*. Fragmenty kazania biskupa katowickiego na uroczystości koronacji obrazu Matki Boskiej Pszowskiej, „Gość Niedzielny” 30 IX 1979, nr 39, 1 i 4.

³⁰ J. GLEMP, „Przygniatają nas nasze przewiny ...” (Ps 65, 4). Homilia kard. Józefa Glempla, prymasa Polski, podczas koronacji figury Matki Bożej Płaczącej (Saletyńskiej), 15 IX 1996 r., WAW 86(1996) 998-1001.

³¹ TENŻE, *Zawierzyć Bogu za przykładem Maryi*. Homilia podczas koronacji obrazu Matki Bożej Łysieckiej (ormiańskiej), Gliwice, Plac Krakowski, 3 września 1989 r., (Archiwum Parafialne).

³² TAMŻE; TENŻE, *Kazanie podczas uroczystości koronacji obrazu Matki Bożej Staroskrzyńskiej*, Skrzyńsko...

³³ A. BARANIAK, *Kazanie księdza arcybiskupa Antoniego Baraniaka na uroczystość koronacji obrazu Matki Boskiej Różańcowej połączonej z zakończeniem synodu*, 12 X 1968 r., MKAP 20(1969) 11-12.

³⁴ H. MUSZYŃSKI, *Homilia wygłoszona przez abpa Henryka Muszyńskiego podczas koronacji obrazu Matki Bożej Kościerskiej* 19 V 1998 r., MDP 7(1998) 387-393; J. WIECZOREK, *Homilia na Mszy św. koronacyjnej, Bogucice*, 4 czerwca 2000 r., WAK 68(2000) 268-272; D. ZIMOŃ, *Homilia w czasie Mszy św. w dniu koronacji obrazu Matki Bożej w Rudach...*, 280-284.

³⁵ *To był jego program* – pisał kard. Macharski – *aby się zapalały we wszystkich zakątkach Polski te światła, światła koron, a nade wszystko żar miłości Boga i człowieka*

Wyszyński koronację widział w wymiarze ogólnopolskim. Z niej, jak mówił w Szamotułach (1970 r.), koronując tamtejszy obraz, raduje się cała Polska³⁶. Koronacja przyczynia się do wzrostu wiary (abp A. Baraniak – Poznań, kolegiata 1961 r.), jest potwierdzeniem wierności (Toruń 1967 r.) i zobowiązaniem do dalszego jej dochowania (Lewiczyn 1975)³⁷. Należy jeszcze zauważyć, że kard. Macharski, gdy mówił o koronacji, wspominał o Duchu Świętym i to w trzech na dziewięć wygłoszonych kazań koronacyjnych: Duch Święty sprawił, że światło sanktuarium rozblęskło w dniu koronacji (Różanystok 1981 r.)³⁸; uczestnicy koronacji wchodzą *w niewypowiedzianą przestrzeń Ducha Świętego* (Czerna, 1988 r.)³⁹; Duch Święty pomaga uczestniczącym w koronacji odpowiedzieć Bogu jak Maryja: *Niech się nam stanie według słowa świętej Ewangelii* (Kazimierz Dolny [Wąwolnica], 1986)⁴⁰.

4. Pielgrzymki i peregrynacje

Prymas Wyszyński trzykrotnie i jeden raz kard. Gulbinowicz ocenili pielgrzymki jako kolejny przejaw czci odbierany przez Maryję w narodzie polskim. W trzech kazaniach z lat 60. (Licheń 1967, Święta Lipka 1968, Piekoszów 1968) pojawił się ten temat. Słowa Prymasa zawierają wielki ładunek emocjonalny, jaki związany jest z pielgrzymowaniem⁴¹. Pielgrzy-

---

w sercach ludzkich. Pokryta jest mapa Polski tymi ogniami czci i miłości. Powiązana jest nasza ziemia tymi sanktuariami koronowanych wizerunków Matki Najświętszej. F. MACHARSKI, *Przemówienie* [kazanie] *w czasie koronacji* [obrazu Matki Bożej w Różanymstoku...], 61-62.

- ³⁶ S. WYSZYŃSKI, *Związek Jezusa i Maryi w naszej Ojczyźnie i w Kościele...*, 59-68; W czasie koronacji w Hodyszewie dziesięć lat później kard. Macharski dzielił się refleksją, jaka mu towarzyszyła w momencie koronacji Matki Bożej: *Jest to świadomość, że cała Polska stoi w jednym kierunku patrząc z tą samą wiarą i miłością, zjednoczona patrzy ku Pośrednicze, ku Matce Królowej i Opiekunce.* F. MACHARSKI, *Homilia wygłoszona w Hodyszewie z okazji koronacji obrazu Matki Bożej Hodyszewskiej 31 VIII 1980 r.*, ŁUR 42 (1980) nr 4, 28-31.
- ³⁷ A. BARANIAK, *Kazanie arcybiskupa metropolity poznańskiego podczas koronacyjnych w kolegiacie poznańskiej*, MKAP 12 (1961) 282-287; S. WYSZYŃSKI, *Matko! Wspomóż wiarę i miłość!* Podczas koronacji obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy, Toruń 1 X 1967 r., SWKiP VII-XII 1967 r. (mps), [IPWW], t. 27, 290-295; TENŻE, *Koronacja obrazu Matki Bożej*, Lewiczyn..., 42-53.
- ³⁸ F. MACHARSKI, *Przemówienie* [kazanie] *w czasie koronacji* [obrazu Matki Bożej w Różanymstoku...], 61-62.
- ³⁹ TENŻE, *Kazanie podczas uroczystości koronacji obrazu Matki Bożej Szkaplerznej w Czernej 17 VII 1988 r.* (mps), (Archiwum Klasztorne).
- ⁴⁰ TENŻE, *Kazanie ks. kard. Franciszka Macharskiego wygłoszone w czasie koronacji obrazu Matki Bożej Kazimierskiej w Wąwolnicy*, WDL 60(1986) 209-211.
- ⁴¹ S. WYSZYŃSKI, „*Znak Wielki nad Świętą Warmią...*”; Podczas koronacji obrazu Pani Ziemi Warmińskiej, Gietrzwałd..., 119-126; TENŻE, „*Święta Lipka - szarżem wiary*”. Podczas koronacji obrazu Matki Bożej, Święta Lipka..., 229-238; TENŻE, *Powiązanie*

mowanie miało znaczenie dla utrzymania w narodzie wiary i polskości. W Licheniu, w okresie prześladowań Kościoła, Prymas mówił o młodzieży, pełnej entuzjazmu, pielgrzymującej na Jasną Górę. W Świętej Lipce, przenosząc się do czasu zaborów, przypomniał, że pielgrzymowanie nie ustawało w tamtym czasie. Ruch pielgrzymkowy w czasie zaborów na kresach wschodnich do sanktuarium w Łopatynie to zagadnienie, o którym mówił w Wójcinach kard. Gulbinowicz, koronując tamtejszy obraz po jego powrocie do Ojczyzny⁴².

O peregrynacji można powiedzieć, że jest przybyciem Matki do domów dzieci. O tej formie czci Maryi mówiło dwóch kaznodziejów. Prymas Wyszyński podczas kazania koronacyjnego w Poznaniu (1968 r.) przypomniał sytuację, gdy obraz Matki Bożej został uwięziony na Jasnej Górze⁴³. Prosił, aby Matka Boża pocieszyła naród oraz wyraził pragnienie obecności Matki Bożej w narodzie polskim⁴⁴. W 1986 r. prymas Glemp wszedł niejako w sytuację Maryi i mówił, że to Ona chce zbliżyć się do swoich czcicieli⁴⁵.

5. Akt oddania w macierzyńską niewolę Maryi

3 maja 1966 roku na Jasnej Górze w czasie głównych obchodów Tysiąclecia Chrztu Polski naród został oddany w macierzyńską niewolę Maryi za wolność Kościoła w Polsce i w świecie. W kazaniach koronacyjnych to wydarzenie zostało przywołane trzykrotnie, ale tylko przez prymasa Wyszyńskiego⁴⁶. Koronując obraz Matki Bożej Licheńskiej (1967 r.),

---

Bożego i ludzkiego w Maryi. Podczas koronacji obrazu Matki Bożej Miłosierdzia, Piekoszów..., 317-327.

⁴² H. GULBINOWICZ, *Homilia kardynała Henryka Gulbinowicza, metropolity wrocławskiego, wygłoszona podczas uroczystości koronacji obrazu Matki Boskiej Łopatynskiej w Wójcinach*, WUDO 41(1986) 365-367.

⁴³ Zagadnienie peregrynacji Matki Bożej na polskiej ziemi zostało przybliżone światu na Kongresie Maryjno-Mariologicznym w Huelva-Sevilla (18-27 IX 1992 r.) przez o. prof. Stanisława Celestyna Napiórkowskiego (podjął on problem obecności Maryi w czasie peregrynacji) oraz przez ks. prof. Józefa Krasińskiego (przedstawił teologię nawiedzenia związaną z programem peregrynacji obrazu Matki Bożej w polskich diecezjach i parafiach, a jego relacja o „aresztowaniu” obrazu Matki Bożej brzmiała jak sekwencja filmu detektywistycznego). J. KRASIŃSKI, *Międzynarodowe kongresy mariologiczne. Zarys historyczny i relacja uczestnika*, Sandomierz 1996, 107.

⁴⁴ S. WYSZYŃSKI, *Daj radość Bożą – Polsce!* Podczas koronacji „Matki Bożej w Cudy Wielmożnej” – w Tysiąclecie Biskupstwa w Poznaniu, Poznań..., 103-111.

⁴⁵ J. GLEMP, *Homilia prymasa Polski wygłoszona podczas uroczystości koronacji obrazu Matki Bożej* (w Ostrowąsie 24 VIII 1986 r.), KDW 69(1986) 194-214.

⁴⁶ W 1966 r. abp Antoni Baraniak w przemówieniu wygłoszonym podczas koronacji Matki Bożej w Górcie Duchownej fakt oddania w macierzyńską niewolę Maryi nazwał wydarzeniem epokowym i postawił na równi z chrztem Mieszka I. A. BARANIAK, *Z przemówienia wygłoszonego w czasie koronacji cudownego obrazu Matki Boskiej Pocieszenia w Górcie Duchownej..., 243-246.*

Prymas nauczał, że oddanie narodu w macierzyńską niewolę Maryi jest położeniem na Jej piersiach znaku naszego ducha narodowego⁴⁷. W roku następnym (1968 r.) dwukrotnie podjął ten temat na koronacjach w Piekoszowie i Świętej Lipce⁴⁸. W kontekście nauczania o oddaniu Maryi w macierzyńską niewolę miłości wypowiedział następujące słowa: *Naród polski należy do narodów, które się przyznają do szczególnej czci Maryi* (Piekoszów 1968 r.). Ta cześć do Maryi w narodzie polskim przenosi się poza granice kraju i jest ona żywa wśród Polonii (Święta Lipka 1968 r.). Powtórnie Prymas wspomni o Polonii w Lewiczynie (1975 r.). Maryja, jak tam nauczał, była *nadzieją, oparciem, ośrodkiem zjednoczenia i zespolenia wszystkich braci – Polaków*⁴⁹. O Polonii, dla której Maryja była znakiem zwycięstwa, wierności i wytrwania mówił także w 1993 r. abp Tadeusz Gocłowski⁵⁰.

6. Przywódcy i wielcy narodu polskiego

Kazania koronacyjne przywołują świetlane postacie narodu polskiego odznaczające się szczególną czcią Matki Bożej. Wśród nich są duchowni i świeccy. Chodzi o konkretne postacie i o grupy osób. O wielkich czcicielach Maryi najczęściej mówi prymas Glemp. W Woli Gułowskiej (1982 r.) w swoim pierwszym kazaniu koronacyjnym Prymas nauczał o Maryi Królowej i zaraz dodał, że do tej Królowej przybywali wszyscy władcy Polski, oddając Jej hołd⁵¹. Koronacja figury Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych w Twardogórze stała się okazją do przywołania postaci kard. Augusta Hlonda, członka zgromadzenia salezjanów, które szczególnie czci Maryję jako Wspomożenie Wiernych, a także króla Stanisława Leszczyńskiego, który był czcicielem Matki Bożej Dobrej Pomocy⁵².

⁴⁷ S. WYSZYŃSKI, „Znak Wielki” nad Zagłębiem Konińskim. *Przymierze Ojczyzny ziemskiej z Matką Ojczyzny Niebieskiej*. Podczas koronacji Matki Bożej Licheńskiej, Licheń 15 VIII 1967 r., SWKiP VII-XII 1967 r., (mps), [IPWW], t. 27, 119-126; Prymas w tym stwierdzeniu nawiązał do wizji związanej z Sanktuarium Licheńskim, którą miał ranny Tomasz Kłossowski w roku 1813 na polu bitwy pod Lipskiem. Ukazała mu się Matka Boża z orłem na piersiach. Wizja ta była tym bardziej wymowna, że Polska znajdowała się pod zaborami. PrzSm, 425-427.

⁴⁸ S. WYSZYŃSKI, *Powiązanie Bożego i ludzkiego w Maryi*. Podczas koronacji obrazu Matki Bożej Miłosierdzia, Piekoszów..., 317-327; TENŻE, „Święta Lipka - szanłem wiary”. Podczas koronacji obrazu Matki Bożej, Święta Lipka..., 229-238.

⁴⁹ TENŻE, *Koronacja obrazu Matki Bożej*, Lewiczyn, 10 VIII 1975 r., SWKiP VII-IX 1975 r. (mps), [IPWW], t. 51, 42-53.

⁵⁰ T. GOCLOWSKI, *Homilia wygłoszona w dniu koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia...*, 9-15.

⁵¹ J. GLEMP, *Tu pragniemy zaczerpnąć mocy duchowej, którą Ona posiada*. Kazanie podczas koronacji obrazu Matki Bożej, Wola Gułowska..., 580-585.

⁵² TENŻE, *Pomagać to służyć jak Maryja*. Homilia kard. Józefa Glempla, prymasa

Kazanie w Warszawie – Powsinie (1998 r.) składa się z dwu części; jedna ukazuje prymasa Wyszyńskiego, druga Jana Pawła II⁵³. Z kolei Prymas Wyszyński przywołuje też króla Jana Kazimierza jako czciela Maryi (Szamotuły 1970), a abp Tadeusz Gołowski – mówił ogólnie o przywódcach narodu, którzy w chwilach trudnych wraz z narodem zwracali się z modlitwą i błaganiem do Maryi (Pasierbiec 1993 r.)⁵⁴. Bp Jerzy Ablewicz podkreślił maryjność biskupów przemyskich (bł. J. S. Pelczara, A. Nowaka, J. Tomaki) podczas koronacji w Jodłowce w archidiecezji przemyskiej (1975 r.)⁵⁵.

7. Pobożność ludu polskiego

Można też wskazać na cechy pobożności ludowej świadczące, że odznacza się ona oddawaniem szczególnej czci Maryi. Wyszyński charakteryzuje pobożność prostego ludu polskiego jako odznaczającą się silną wiarą, miłością i płynącą z prostoty serca ofiarnością⁵⁶. W Leśnej Podlaskiej (1963 r.) Prymas dowartościował lud, jego utrudzenie, który w pyłe i spiekocie dnia przybywa do Matki Bożej. Na to spotkanie, mówił Prymas, lud prowadzi tylko serce, miłość i żywa wiara⁵⁷. Koronowaną w Wiślicy 1966 roku „Madonnę Łokietkową” nazwał najstarszym świadkiem miłości ludu polskiego do Maryi⁵⁸.

W Skalmierzycach (1966 r.) wskazał na następujące cechy polskiej religijności: uczuciowość, miękkość, maryjność. Takiej religijności przypisywał łagodzenie obyczajów, usuwanie z życia twardziny i eksponowanie szacunku dla kobiet⁵⁹. Kaznodzieje formułują tytuły Maryi w oparciu

---

Polski, podczas koronacji figury Matki Bożej Wspomożenia Wiernych, Twardogóra 24 IX 1995 r., WAW 85(1995) 1054-1059.

⁵³ TENŻE, *Kazanie wygłoszone w czasie koronacji obrazu Matki Bożej Tęskniącej w Warszawie – Powsinie 28 VI 1998 r.* (mps), (Archiwum Parafialne).

⁵⁴ S. WYSZYŃSKI, *Związek Jezusa i Maryi w naszej Ojczyźnie i w Kościele*. Podczas koronacji cudownego obrazu Matki Bożej Pocieszenia, Szamotuły..., 59-68; T. GOŁOWSKI, *Homilia wygłoszona w dniu koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia...*, 9-15.

⁵⁵ I. TOKARCZUK, *Kazanie ks. biskupa Ignacego Tokarczuka...*

⁵⁶ W Ostrowąsie w 1986 roku także prymas Glemp podkreślił wiarę, miłość ludu ziemi kujawskiej do Maryi.

⁵⁷ S. WYSZYŃSKI, *Koronacja Królowej Ludu Podlaskiego*, Leśna Podlaska 18 VIII 1963 r., SWKiP VIII-XII 1963 r. (mps), [IPWW], t. 15, 69-80.

⁵⁸ TENŻE, *Milenijne gody w Wiślicy – koronacja „Madonny Łokietkowej”*. Podczas „Te Deum” Tysiąclecia Diecezji Kieleckiej. Wiślica 17 VII Roku Milenijnego 1966, SWKiP VI-VIII 1966 r. (mps), [IPWW], t. 24, 257-270.

⁵⁹ TENŻE, *Matka Boża w codziennym życiu ludzkim*. Podczas koronacji obrazu Matki Bożej w Skalmierzycach, Skalmierzyce 4 IX 1966 r., SWKiP IX-XII 1966 r. (mps), [IPWW], t. 25, 31-44; W Lutyń (1972 r.) nauczał, że od Maryi człowiek nabiera delikatności, czułości i wrażliwości. S. WYSZYŃSKI, *Z pól żniwnych patrzymy w niebo*. Koronacja obrazu Matki Bożej, Lutyń..., 313-323.

o polską pobożność maryjną. Są one następujące: „Matka Boża Siewna”, „Matka trudu rolników”, „Matka pracy rolników”, „Matka wszelkiej pracy i wszelkiego trudu ludzkiego” (kard. Macharski – Hodyszewo 1980 r.), „Uzdrowienie chorych”, „Ucieczka grzeszników” (prymas Glemp – Ostrowąs 1986 r.) i tytuły o charakterze bardziej regionalnym: „Królowa Polskiego Morza”, „Królowa Kaszub”, „Matka Jedności” czy „Matka Boża Pocieszenia” (abp Tadeusz Gocłowski – Lubiszewo Tczewskie 1997 r.)⁶⁰. Trzech kaznodziejów w swoich kazaniach podaje specyficzne dla siebie rozumienie pobożności, niewystępujące u innych. W 1974 roku dwukrotnie (w Wysokim Kole w sierpniu i tydzień później 1 IX w Kawnicach) prymas Wyszyński nauczał, że czcić Maryję to znaczy pocieszać Maryję⁶¹. To pocieszanie ma się dokonywać w sercach wolnych od grzechu, przez oddanie w macierzyńską niewolę miłości uczuć, myśli, słów, wiary, miłości do Boga i ludzi. Dokonuje się ono w rodzinach prowadzących chrześcijańskie życie: *Gdy Maryja nas pociesza, chciejmy i my Ją pocieszać. Chciejmy Ją pocieszać w naszych sercach, aby wyzwolone z grzechów nie wracały do tej niewoli, z której wyprowadził nas Jej Boży Syn. Chciejmy Ją pocieszać, oddając w Jej macierzyńską niewolę miłości nasze uczucia, myśli i słowa, naszą żywą wiarę i gorącą miłość Boga i ludzi [...]. Chciejcie Ją pocieszać w waszych rodzinach, bo potrzeba im żywej wiary, modlitwy i miłości, aby zachowały swą zwartość i nie dopuściły do rozbitcia*⁶². Kard. Macharski pobożność pielgrzymów przybywających do sanktuarium określił jako fakt przybycia do Matki, by zabrać Ją ze sobą w gościnę. To zabranie ze sobą Maryi sprawi, że w przyszłości będą oni tu do sanktuarium powracać⁶³. Z kolei abp Juliusz Paetz zauważył, że w polskiej świadomości i przeżywaniu wiary Maryja jest i Matką, i Królową. Podaje on przykłady, w których Maryja jest wzywana jako Matka i Królowa⁶⁴. Można też wskazać modlitwy, do których zachęca się wierny lud: „Anioł Pański”, „Różaniec” i „Apel Jasnogórski”⁶⁵.

⁶⁰ F. MACHARSKI, *Homilia wygłoszona w Hodyszewie z okazji koronacji obrazu Matki Bożej Hodyszewskiej 31 VIII 1980 r.*, EUR 42 (1980) nr 4, 28-31; J. GLEMP, *Homilia prymasa Polski wygłoszona podczas uroczystości koronacji obrazu Matki Bożej w Ostrowąsie...*, 194-214; T. GOCLOWSKI, *Homilia abpa Tadeusza Gocłowskiego wygłoszona w czasie uroczystości koronacyjnej Matki Bożej Pocieszenia w Lubiszewie*, MDP 5(1997) 382-387.

⁶¹ S. WYSZYŃSKI, *Podczas koronacji Matki Bożej Różańcowej*, Wysokie Koło..., 82-91.

⁶² TENŻE, *Podczas koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia*, Kawnice 1 X 1974 r., SWKiP VIII-IX 1974 r. (mps), [IPWW], t. 47, 82-91.

⁶³ F. MACHARSKI, *Kazanie wygłoszone w Płokach podczas koronacji obrazu Matki Bożej w niedzielę 12 IX 1982 r.*, „Notificaciones” 70(1982) 221-224.

⁶⁴ J. PAETZ, *Słowo Arcybiskupa poznańskiego wygłoszone na Mszy św. podczas koronacji Matki Bożej Królowej Rodzin*, Lubasz 3 IX 2000 r., MKAP 51 (2000) nr 1, 18-22.

⁶⁵ S. WYSZYŃSKI, *Podczas koronacji Matki Bożej Różańcowej*, Wysokie Koło..., 82-91.

Powyżej zostały przedstawione szczególne przejawy czci Matki Bożej oddawanej Jej przez naród polski. Taka pobożność maryjna spotyka się z krytyką. W związku z tym w dwóch kazaniach prymas Wyszyński uzasadniał aktualność czci Maryi. W pierwszym, w Krakowie (1968 r.) w obronie pobożności maryjnej postawił swój autorytet, określił siebie jako sługę i niewolnika Maryi i przyznał, że jest mu bardzo dobrze z tym w życiu, nie wstydzi się tego i nie uważa się za zacofanego⁶⁶. W następnym kazaniu w Lutyni (1972 r.) aktualność czci Matki Bożej uzasadnił następująco: *Przecież wszyscy ludzie szukają czegoś w niebie, a Kościół ułatwia im tylko to szukanie, ukazując Świętą Bożą Rodzicielkę, Matkę Boga i naszą. A więc cześć ku Niej jest nadal aktualna, nadal ma swoje doniosłe życiowe i wychowawcze znaczenie*⁶⁷.

8. Rola Matki Bożej w narodzie polskim

Odpowiedzią Maryi na cześć, jakiej doznaje od wiernego sobie narodu, jest roztaczana nad nim opieka. Kazania koronacyjne dają wiele świadectw pomocy Maryi w trudnych chwilach narodu. Chodzi o najazdy Tatarów, a także bolszewicki ateizm (bp Sofron Mudry – Jarosław 1996), opiekę Maryi nad Wilnem w Sanktuarium Ostrobramskim (kard. Gulbinowicz – Białystok 1995 r.), opiekę nad Poznaniem w czasie potopu szwedzkiego (prymas Wyszyński – Poznań, – franciszkanie 1968 r.), w tym samym okresie również nad Warszawą (prymas Wyszyński – Warszawa 1973 r.), w czasie zaborów na kresach wschodnich w Łopatynie (kard. Gulbinowicz – Wójcice 1986 r.), pomoc w dochowaniu wierności na Warmii i Mazurach (prymas Wyszyński – Olsztyn 1967 r. i Święta Lipka 1968 r.)⁶⁸. Bp Kazimierz Ryczan w Wieliczce (1996 r.) przypisy-

⁶⁶ TENŻE, *Ku chwale Matki Boga Człowieka i Matki Kościoła*. Podczas koronacji krakowskiego obrazu Matki Bożej Częstochowskiej i zakończenia nawiedzenia w archidiecezji krakowskiej, Kraków-Kościół Mariacki..., 183-190.

⁶⁷ TENŻE, *Z pół żniwnych patrzymy w niebo*. Koronacja obrazu Matki Bożej, Lutynia..., 313-323.

⁶⁸ S. MUDRY, *Kazanie wygłoszone podczas koronacji obrazu NMP „Drzwi Miłosierdzia” w kościele grekokatolickim w Jarosławiu* (mps). Tekst sporządzony przez autora na podstawie zapisu magnetofonowego, znajdującego się w sanktuarium w Jarosławiu; H. GULBINOWICZ, *Kazanie ks. kardynała Henryka Gulbinowicza wygłoszone podczas Mszy św. koronacyjnej obrazu Matki Bożej Miłosierdzia w Białymstoku - 5 czerwca 1995 roku*, WKAB 23(1995) nr 2, 99-104; S. WYSZYŃSKI, *Daj radość Bożą – Polsce!* Podczas koronacji „Matki Bożej w Cudy Wielmożnej” – w Tysiąclecie Biskupstwa w Poznaniu, Poznań..., 103-111; TENŻE, „*Biada stolicy samej*”. Uroczystość koronacji obrazu Matki Bożej Łaskawej, Patronki Stolicy, Warszawa..., 151-160; TENŻE, *Do Matki Baranka Bożego...* W wigilię koronacji obrazu Pani Ziemi Warmińskiej w Gietrzwałdzie, Olsztyn..., 228-234; TENŻE, „*Święta Lipka - szanłem wiary*”. Podczas koronacji obrazu Matki Bożej, Święta Lipka..., 229-238.

wał Maryi opiekę nad górnikami w czasie zagrożenia zawaleniem, jakie przeżywała kopalnia i miasto w końcu poprzedniego roku⁶⁹. Koronacja podczas obchodów 800-lecia istnienia klasztoru szczyrzyckiego stała się dla prymasa Glempa okazją do wyrażenia wiary w opiekę Maryi przez osiem wieków istnienia klasztoru⁷⁰.

Cztery kazania z różnych lat i wieków wskazują na opiekę Maryi bardziej indywidualną, na dostrzeganiu Jej w codzienności życia, na pomoc w różnego rodzaju kłopotach i troskach, których doświadcza człowiek⁷¹. Prymas Wyszyński nauczał, że program, według którego Maryja zwycięża w chwilach trudnych, jest testamentem przekazanym Jej przez Boga na Kalwarii⁷².

Wobec tego, co zostało powiedziane o pobożności maryjnej narodu polskiego, można postawić pytanie: jaką rolę spełnia Maryja w tym narodzie? Odpowiedź dali dwaj kaznodzieje: prymas Wyszyński (1967 r.) i bp Ignacy Tokarczuk (1980 r.), którzy nauczali, że pobożność maryjna jest wielką mocą wszystkich pokoleń na ziemiach polskich. Prymas Wyszyński w dwóch kazaniach ukazał owoce takiej pobożności. W Poznaniu (1968 r.) nauczał, że żarliwość i apostołstwo maryjne Polaków przyczyniło się do ogłoszenia na Soborze Watykańskim II Maryi Matką Kościoła. Słowa wypowiedziane w Wambierzycach (1980 r.), podczas ostatniego koronacyjnego kazania Prymasa Tysiąclecia: *Cześć Maryi w naszej Ojczyźnie wydaje błogosławione owoce wierności Chrystusowi, Ewangelii, Krzyżowi i Jego Pasterzom*⁷³, są jakby podsumowaniem czci maryjnej Polaków, a także tej formy czci, jaką odbierała Maryja we wszystkich koronacjach przeprowadzonych przez Prymasa Tysiąclecia.

⁶⁹ K. RYCZAN, *Koronacja Matki Bożej Łaskawej w Wieliczce*, 4 VI 1995 r., „Notificationes” 83(1995) 277-280.

⁷⁰ J. GLEMP, *Homilia kardynała Józefa Glempa, prymasa Polski podczas uroczystości koronacji obrazu Matki Bożej w Szczyrzycu...*, 258-261.

⁷¹ S. WYSZYŃSKI, *Koronacja cudownego obrazu Matki Bożej Okulickiej*, Okulice..., 63-78; TENŻE, *Związek Jezusa i Maryi w naszej Ojczyźnie i w Kościele*. Podczas koronacji cudownego obrazu Matki Bożej Pocieszenia, Szamotuły..., 59-68; J. MICHALIK, *Z Maryją na poszukiwanie dróg do ożywienia wiary*. Homilia podczas uroczystości koronacji obrazu Matki Bożej Szkaplerznej (Tomaszów Lubelski, 17 lipca 1994 r.), ZID 3 (1994) 225-232; Z. KAMIŃSKI, *Kazanie wygłoszone przez abpa Z. Kamińskiego ordynariusza diecezji szczecińsko – kamińskiej*, w: A. ŻĄDŁO, *Uroczystość koronacji...*, 13-15.

⁷² S. WYSZYŃSKI, *Związek Jezusa i Maryi w naszej Ojczyźnie i w Kościele*. Podczas koronacji cudownego obrazu Matki Bożej Pocieszenia, Szamotuły..., 59-68.

⁷³ TENŻE, *Per Mariam – ad Jesum*. Podczas uroczystości koronacji Matki Bożej Wambierzyckiej Królowej Rodzin, Wambierzyce 17 VIII 1980 r. (mps), IPWW, nr inw. 11509.

9. Zakończenie

W kazaniach koronacyjnych znajdujemy liczne wypowiedzi świadczące o szczególnej czci, jaką odbiera Maryja w narodzie polskim. Najpierw została poddana analizie grupa tekstów wskazujących, że ten związek Maryi z narodem polskim swymi korzeniami sięga czasów Chrztu Polski i na podstawie tych kazań można mówić o jakiejś szczególnej przynależności naszego narodu do Maryi. W kazaniach prymasa Wyszyńskiego można odkryć przekonanie o licznych związkach naszego narodu z Maryją. Występuje też u niego pojęcie „Kalwarii Narodu”, na której obecna jest Maryja - podobnie jak pod krzyżem swojego Syna. Widocznym znakiem pobożności maryjnej narodu są liczne sanktuaria na polskiej ziemi. Te miejsca - jak nauczał Prymas - Maryja sama wybrała. W nauczaniu prymasa Glempa są to miejsca spotkania Boga z ludźmi. Są one wybrane przez Boga. Określenia sanktuarium u pozostałych pięciu kaznodziejów, nawet wzięte razem, nie dają pełnej i spójnej definicji. Kolejnym przejawem czci narodu polskiego są koronacje obrazów i figur Matki Bożej, postrzegane jako oddanie największego hołdu Matce Bożej (trzech kaznodziejów), naśladowanie w tym akcie samego Boga (dwóch kaznodziejów). Duża liczba koronacji miała miejsce w okresie przeżywania Tysiąclecia Chrztu Polski. Były postrzegane jako podziękowanie za 1000-letnią obecność Maryi w narodzie (dwa kazania), bądź uwieńczeniem wielowiekowego kultu Matki Bożej (trzy kazania).

Inne przejawy pobożności maryjnej to pielgrzymki. Są one manifestacją wiary i dlatego ich przywoływanie miało znaczenie dla prymasa Wyszyńskiego w okresie walki władz komunistycznych z Kościołem. Czynił to Prymas trzykrotnie w latach 60. Ponadto znaczenie ruchu pielgrzymkowego dla utrzymania wiary w okresie zaborów zaznaczył kard. Gulbinowicz na koronacji w Wójcicach (1986 r.).

O peregrynacji obrazu Matki Bożej jest mowa w dwóch kazaniach Prymasów (Wyszyńskiego i Glempa), obaj przy tym nauczają o woli Maryi, aby być ze swoim ludem. Oddanie w macierzyńską niewolę miłości Maryi znalazło wyraz tylko w trzech kazaniach prymasa Wyszyńskiego. Natomiast Prymas Glemp lubi snuć swoje refleksje kaznodziejskie w oparciu o przypomnianie świetlanych postaci naszego narodu, odznaczających się szczególną czcią do Maryi. Wśród kazań koronacyjnych znajdujemy wypowiedzi charakteryzujące polską pobożność ludową, odznaczającą się głęboką wiarą, miłością do Maryi, ofiarnością i uczuciowością. Pobożność tę charakteryzują liczne tytuły kierowane do Maryi. Znajdujemy ich najwięcej w kazaniach prymasa Glempa. W obronie maryjności ludowej prymas Wyszyński postawił swój prymasowski autorytet i określił siebie

jako sługę i niewolnika Maryi, zaznaczając przy tym, że się takiej pobożności nie wstydzi. Odpowiedzią ze strony Maryi na cześć doznawaną od naszego narodu są liczne przytaczane w kazaniach koronacyjnych konkretne przykłady łask i opieki. Przykłady te podaje wielu kaznodziejów, a odnoszą się one do różnych okresów historii Polski. Szczególna cześć do Maryi okazała się wielką siłą i mocą w narodzie, co stwierdzają dwaj hierarchowie (I. Tokarczuk i prymas Wyszyński) znani, jakby to można powiedzieć, z obecności na froncie walki ideologicznej. Ta cześć do Maryi zaowocowała apostołstwem maryjnym w Kościele powszechnym przez ogłoszenie Maryi „Matką Kościoła” na Soborze Watykańskim II, czym wielokrotnie chlubił się prymas Wyszyński.

Dr Krzysztof Staniek

ul. 11 Listopada 1/25
PL - 37-450 Stalowa Wola

Il culto polacco di Maria come Regina alla luce delle omelie d'incoronazione della seconda metà del XX secolo

(Riassunto)

L'autore prende in considerazione il contenuto teologico delle omelie tenute durante le solennità delle incoronazioni delle immagini mariani in Polonia. Dall'analisi dei testi emergono alcune linee principali della teologia del culto di Maria Regina. Prima di tutto i predicatori mettono in luce la presenza di Maria nella storia del popolo polacco. In alcune prediche si può notare gli elementi della teologia del santuario mariano, dell'atto dell'incoronazione e del pellegrinaggio. Le omelie mostrano le caratteristiche della pietà mariana polacca e il ruolo di Maria nella vita cristiana.